

Statistiska centralbyrån
Statistics Sweden

Tjänsteprisindex för Marknads- och opinionsundersökning

Branschbeskrivning för SNI-grupp 74.13

TPI-rapport nr 24

Ulf Johansson

Tjänsteprisindex, Priser (MP/PR), SCB

December 2007

Förord

Den privata tjänsteproduktionen har länge utgjort en stor andel av Sveriges bruttonationalprodukt (BNP) men relevanta prisindex har inte utvecklats i någon större utsträckning före år 2000. Detta kan delvis förklaras historiskt; varor har tidigare utgjort en dominerande del av ekonomin. Statistiken om ekonomin har också varit koncentrerad på varor. Ytterligare en anledning är att det är tämligen komplicerat att mäta prisutvecklingen på tjänster. Som ett led i att förbättra den ekonomiska statistiken utvecklas sedan några år tillbaka producentprisindex för tjänster, Tjänsteprisindex (TPI). TPI utvecklas för de vanligaste tjänsterna inom de branscher där antingen Nationalräkenskaperna eller EU kräver det. Denna rapport ingår i en rapportserie om Tjänsteprisindex som behandlar utvecklingen av tjänsteprisindex i olika branscher. Syftet med rapporterna är dels att ge en beskrivning av statistiken för externa användare dels att utgöra dokumentation för arbetet med nya tjänsteprisindex men också som en allmän beskrivning av hur man kan beräkna tjänsteprisindex. Rapporterna översätts till engelska och publiceras på SCB:s hemsida så att kollegor på statistikbyråer i andra länder kan ta del av SCB/TPI:s utvecklingsarbete.¹

SCB tackar

Tack vare våra uppgiftslämnare – privatpersoner, företag, myndigheter och organisationer – kan SCB tillhandahålla tillförlitlig och aktuell statistik som tillgodoser samhällets informationsbehov.

¹ http://www.scb.se/templates/Standard_29559.asp

http://www.scb.se/templates/Standard_29560.asp

Innehåll

Förord	2
1 Sammanfattning	4
2 Bakgrund	5
2.1 Förutsättningar för statistikarbete inom TPI-området	6
2.2 Nationalräkenskapernas krav på prisindex	6
3 Branschbeskrivning	7
3.1 Näringsgrenens struktur och statistiska tillhörighet.....	7
3.2 Nyckeltal och branschfakta	9
3.3 Marknad, tjänster och prisbildning	10
4 Testundersökningens uppläggning	12
4.1 Urvalsförfarande.....	12
4.2 Insamlingsförfarande.....	12
4.3 Utvärdering av testundersökningen	12
4.4 Testresultat och slutsatser	12
5 Utformning av framtida undersökning	13
5.1 Urvalsförfarande.....	13
5.2 Insamlingsförfarande.....	13
5.3 Prismätningmetoder	13
5.4 Antaganden, vikter och indexberäkning.....	14
5.5 Bortfallshantering	15
5.6 Kvalitetsjustering	15

1 Sammanfattning

Denna rapport behandlar utvecklingen av prisindex för tjänster inom SNI 74.13 *Marknads- och opinionsundersökning* och omfattar även en beskrivning av branschen. Inom Marknads- och opinionsundersökningsbranschen bestäms priset vanligtvis av kostnaden för den personal som behövs för att utföra tjänsten. Till det tillkommer övriga kostnader som exempelvis telekostnader, registerinköp och eventuella investeringskostnader. Tjänsterna köps ofta som ett paket där alla delar av tjänsten ingår. På grund av att tjänsterna ofta är unika är "Model Pricing" en lämplig metod för att mäta prisutvecklingen. I samråd med branschen har ett antal typtjänster skapats upp vilka återprissätts varje kvartal. Om tjänsten inte utförts under ett kvartal ombeds företaget göra en uppskattning av priset. Hänsyn vid prissättningen bör då tas till kostnader för arbetskraft, gemensamma kostnader och bruttovinstmarginalen. För en del företag kan "Model pricing" vara svårt och alternativet är att de lämnar timpris för ett antal personalkategorier. Fördelen med att samla in timpriser är att de finns i de flesta ekonomisystem och är lätta för företagen att lämna. Nackdelen med timpris är att produktivitetsutveckling inte fångas upp.

2 Bakgrund

I Sverige uppgår tjänstebranschernas förädlingsvärde till cirka 62 procent av näringslivet totala förädlingsvärde. Beräknat som andel av Bruttonationalprodukten (BNP) utgör näringslivets tjänsteproduktion cirka 50 procent. Under större delen av 1900-talet låg denna andel strax under 40 procent av BNP för att under slutet av seklet successivt öka. I takt med att tjänsteproduktionens andel av BNP vuxit har även behovet av korrekta volymberäkningar av tjänsteproduktionen ökat. För att beräkna enskilda branschers utveckling måste förädlingsvärden rensas från inflation. Prisutvecklingen för olika varor och tjänster måste mätas och index beräknas innan de löpande priserna kan omvandlas till fasta priser. För att omfatta de flesta tjänstegrupper inom Sveriges nationalräkenskaper och för att uppfylla internationella krav utvecklas löpande nya index för tjänstebranscherna.

Tjänsteprisindex (TPI) är ett producentprisindex för tjänster som avser mäta prisutvecklingen i branscher som producerar företags-tjänster. Idag finns TPI för drygt 40 procent av näringslivets tjänsteproduktion. Flertalet av de tjänsteprisindex som idag produceras har tagits fram efter 1999. Under 1990-talet startade utvecklingen med TPI för lokalthyror, hotelltjänster samt inrikes resor med flyg.

En gemensam arbetsgrupp för Eurostat och OECD upprättades 2002 med syfte att utveckla en gemensam metod för europeiska tjänsteprisindex och att förse länder som utvecklar TPI med praktisk hjälp. En manual med bland annat praktiska beskrivningar av TPI för olika branscher arbetades fram.² Manualen bygger på den redan befintliga PPI-manualen för indexteori och metod.³ Idag regleras utvecklings- och produktionsarbetet i TPI genom en EU-förordning⁴.

² Methodological guide for developing producer price indices for services. Website:<http://www.oecd.org>

³ Producer Price Index Manual: Theory and practice. Website:<http://www.imf.org>

⁴ No 1165/98 concerning short term statistics.

2.1 Förutsättningar för statistikarbete inom TPI-området

TPI är ett producentprisindex som avser att redovisa den genomsnittliga prisutvecklingen i producentledet för tjänster då dessa levereras från inhemska producenter. Indextalet avser ett kvartal och prisuppgifterna skall utgöra ett genomsnitt per kvartal. Mätningen bör avse transaktionspriser vilket är de pris som köparen faktiskt betalar efter rabatter.

När ett tjänsteprisindex för en ny bransch skall utvecklas måste specifika branschrelaterade prismättningsproblem lösas. Det är till exempel inte alltid självklart hur tjänsten skall definieras. Ett annat problem är att tjänsterna som tillhandahålls ofta är skraddarsydda för en speciell kund och tillhandahålls endast en gång. Detta gör det svårt att hitta jämförbara tjänster att följa över tiden. Bland annat är det dessa problem som denna rapport behandlar för branschen i fråga: Vad är det som skall prismätas? Hur ser branschens prisbildning ut? Och på vilket sätt kan vi få in priserna på ett sätt som speglar prisutvecklingen utan att vara allt för betungande för uppgiftslämnarna?

2.2 Nationalräkenskapernas krav på prisindex

EU satte genom pris- och stabilitetspakten i Maastricht upp kriterier gällande redovisningsprinciperna för medlemsstaternas nationalräkenskaper i fasta priser. För fastprisberäkning rekommenderas att produktion och insatsförbrukning deflateras var för sig med godkända, kvalitetsjusterade prisindex. Detta innebär att indexen enbart skall spegla förändringar som går att hänföra till prisförändringar medan förändringar som har med kvantitet, kvalitet eller sammansättningen av varan/tjänsten inte skall påverka index. Följs dessa rekommendationer betraktas indexet som en A-metod för fastprisberäkning. Alla länder inom EU har rangordnat sina metoder, under översyn av Eurostat, enligt A, B och C metoder. Från och med år 2006 får inga C metoder användas inom ländernas nationalräkenskaper om inte dispens beviljats. För en mer utförlig beskrivning hänvisas till Europeiska Nationalräkenskapssystemet ENS 1995, kap 10.

3 Branschbeskrivning

3.1 Näringsgrenens struktur och statistiska tillhörighet

Enligt Standard för svensk näringsgrensindelning 2002 (SNI 2002) ingår *Marknads- och opinionsundersökning* (SNI 74.13) i gruppen *Juridisk och ekonomisk konsultverksamhet, holdingverksamhet* (SNI 74.1) som ligger under huvudgruppen *Andra företagstjänster* (SNI 74).

Tabell 1: SNI 74 Andra företagstjänster

SNI	Beskrivning
74.1	Juridisk och ekonomisk konsultverksamhet, holdingverksamhet
74.2	Arkitekt och teknisk konsultverksamhet o.d
74.3	Teknisk provning och analys
74.4	Reklamverksamhet
74.5	Arbetsförmedling och rekrytering
74.6	Detektiv och bevakningsverksamhet; säkerhetstjänst
74.7	Rengöring och sotning
74.8	Övriga företagstjänster

Källa: SNI 2002: Standard för svensk näringsgrensindelning 2002.

Tabell 2: Delgrupper i SNI 74.1 Juridisk och ekonomisk konsultverksamhet, holdingverksamhet

SNI	Beskrivning
74.11	Juridisk verksamhet
74.12	Redovisning och bokföring, revision, skatterådgivning
74.13	Marknads- och opinionsundersökning
74.14	Konsultverksamhet avseende företagsorganisation, information m.m
74.15	Holdingverksamhet

Källa: SNI 2002: Standard för svensk näringsgrensindelning 2002.

Standard för svensk produktindelning 2002 (SPIN 2002) är en standard där produkterna länkas till aktiviteterna (branscherna) i SNI 2002. SPIN 2002 är den svenska motsvarigheten till EU:s produktstandard CPA (Classification of products by Activity).

Tabell 3: Detaljgrupper inom 74.130 Marknads och opinionsundersökning

Bransch	SPIN 2002	CPA 2002
Marknadsundersökning	74.130.01	74.13.11
Opinionsundersökning	74.130.02	74.13.12

Källa: SPIN 2002: struktur, SCB/ES.

3.2 Nyckeltal och branschfakta

Detta avsnitt grundar sig på uppgifter från SCB:s företagsdatabas (FDB). Uppgifterna har bearbetats i den mån att företag har inkluderats om deras verksamhet i näringsgrenen uppgår till minst 55 procent av dess totala omsättning.

Tabell 4: struktur per storleksklass fördelad efter antal anställda i SNI 74.13 Marknads och opinionsundersökning.

Antal anställda	Antal företag	%	Antal anställda	%	Omsättning (Tkr)	%
0	302	64%		0%	105 573	5%
1-4	102	21%	185	7%	162 347	8%
5-9	22	5%	149	6%	147 993	7%
10-19	22	5%	304	12%	227 593	11%
20-49	12	3%	338	13%	275 369	13%
50-99	9	2%	578	23%	367 762	18%
100-	6	1%	1 007	39%	795 057	38%
Totalt	475	100%	2 561	100%	2 081 694	100%

Källa: Företagsdatabasen

Enligt Företagsdatabasen finns det inom bransch 74.13 närmare 500 företag som sysselsatte cirka 2 500 personer. Den totala omsättningen uppgick till knappt 2.1 miljarder kronor.

Den största andelen (64%) av företagen är enskilda näringsidkare (företag med noll anställda) men av den totala nettoomsättningen på 2.1 miljarder kronor svarade de sammanlagt för cirka 0.1 miljarder kronor.

Inom de två största storleksklasserna med fler än 50 anställda finns 15 företag som står för 56% av branschens totala nettoomsättning. I dessa företag återfinns 62% av branschens totalt antal anställda.

3.3 Marknad, tjänster och prisbildning

Informationen i detta avsnitt grundar sig på besök hos företag samt hos branschorganisationen för marknadsundersökningsföretagen.

Branschorganisation heter Sveriges Marknadsundersökningsföretag (SMIF). De flesta av de stora företagen är medlemmar i SMIF.

De tjänster företagen i branschen erbjuder är främst undersökning och analys av områden som varumärke, media, medarbetare, opinion, och konsumtion. Undersökningarna kan delas upp i kvalitativa och kvantitativa undersökningar. Kvalitativa undersökningar kan exempelvis vara gruppdiskussioner och djupintervjuer. Kvantitativa undersökningar utförs via telefon, webb eller post. Tjänsterna i branschen köps ofta som ett paket av kunden där de olika delarna av tjänsten ingår, exempelvis datainsamling och tillhörande rapport med analys av resultatet. Det totala priset för en tjänst beräknas vanligtvis efter att tiden uppskattas för olika personalkategorier som utför tjänsten. Till det tillkommer övriga kostnader som exempelvis telekostnader, registerinköp och eventuella investeringskostnader. Prisjusteringar sker generellt en gång per år och prisnivån på tjänsterna kan variera beroende på kunden.

Branschen är internationell och nästan alla större företag tillhör någon multinationell koncern. Det som är av intresse för SCB:s prismätning är verksamheten i Sverige.

Tidigare utförde de flesta företagen hela kedjan vid undersökningar från planering och fältarbete till rapporter och presentation av resultat. En viss förändring har dock skett på senare tid genom att en del företag har specialiserats sig på datainsamling och andra företag arbetar mer med analys och rapportsammanställning. Produktivitetsutvecklingen har varit mycket stor i branschen de senaste åren tack vare nya tekniska hjälpmedel inom IT och telefoni. Hur det ser ut i framtiden med produktivitetsutveckling är svårt att veta. Nu sker en utvecklingen av nya verktyg och program som skapar delar av rapporterna automatiskt vilket gör att den delen av arbetet går snabbare.

Vid besök hos företagen diskuterades på vilket sätt prisutvecklingen kunde mätas. Eftersom tjänsterna ofta prissätts som ett paket ansåg en del företag att prisrörelserna inom branschen kan följas genom

att följa ett antal representativa tjänster över tiden vilket brukar benämnas "Model pricing"⁵. SCB har i samråd med företag i branschen byggt upp ett antal typtjänster vilka återprissätts varje kvartal. Om uppgiftslämnaren inte utfört tjänsten under ett kvartal ombeds denna göra en uppskattning. Hänsyn skall tas till kostnader för arbetskraft, gemensamma kostnader och vinstmarginaler. Anledningen till att den här prisinsamlingsmetod är lämplig för branschen är att exakt samma tjänster sällan upprepas utan unika tjänster dominerar branschen.

Vissa företag har svårt med "Model pricing" eftersom det i många fall är en förhandling om priset med kunden vid prissättning av en tjänst. Metoden kräver också en hel del arbete för uppgiftslämnaren. Ett alternativ för dem är då att lämna timpris för ett antal personalkategorier. Fördelen med timpris är att uppgifterna finns i de flesta företags ekonomisystem och är lätta för företagen att lämna. Nackdelen med att använda sig av timpriser är att denna prismättningsmetod har en tendens att missa produktivitetsförbättringar och istället visa dessa som prishöjningar. Om till exempel effektivare arbetsmetoder leder till att mer arbete kan utföras per timme och priset därför höjs, kan det vara svårt att avgöra vad som är prishöjning och vad som är kvalitetshöjning.

⁵ Se "Methodological guide for developing producer price indices for services" från "Joint OECD/Eurostat task force" för genomgång av olika prismättningsmetoder.

4 Testundersökningens uppläggning

4.1 Urvalsförfarande

Urvalet bestod av två stora och tre medelstora företag i branschen vilka valdes från Företagsdatabasen. Företagsbesök gjordes på samtliga företag för att ta reda vilka tjänster de erbjuder och vilka möjligheter som finns att prisma dessa. Alla företag som besöktes var samarbetsvilliga och kom med många bra synpunkter och förslag på hur blanketten kunde konstrueras.

4.2 Insamlingsförfarande

Vid företagsbesöken erhöles en kontaktperson. Information och blankett i Excel skickades till de fem företagen med e-post och företagen returnerade de ifyllda filerna till SCB på samma sätt.

4.3 Utvärdering av testundersökningen

Av de fem företagen har fyra svarat och fyllt i blanketten. Tre av företagen använde metoden "Model pricing" och den fungerade bra. Fyra företag lämnade timpriser. Ett företag lämnade enbart timpris då de ansåg att den metoden bättre passade deras typ av verksamhet.

4.4 Testresultat och slutsatser

De prissättningsmetoder som användes i provundersökningen kommer att användas i den ordinarie undersökningen. Några mindre justeringar av blanketten behöver utföras.

5 Utformning av framtida undersökning

5.1 Urvalsförfarande

Index för tjänsteprisindex tas fram en gång i kvartalet. Urvalet av företag görs med hjälp av ett PPS-urval en gång per år från företag klassificerade inom SNI 74.13 i Företagsdatabasen. Vid ett PPS-urval är urvalssannolikheterna proportionella mot storleken⁶. Urvalet kommer att dras i beaktande av företagets omsättningsstorlek. En cut-off gräns på 10 anställda används för att minska uppgiftslämnarbördan.

Urvalsstorleken kommer att bestå av 20 av branschens 475 företag.

5.2 Insamlingsförfarande

Företagen kommer via post erhålla användarid och lösenord för att lämna uppgifterna via TPI:s webbsida. Målsättningen är att alla ska lämna uppgifter på detta vis, men för dem som inte vill lämna via webb kommer en pappersblankett tas fram som företagen kan fylla i och returnera med ett svarskuvert. Alla uppgifter kommer att lagras i en databas.

5.3 Prismättningsmetoder

Företagen får lämna pris för 1-6 stycken fördefinierade tjänster som representerar företagets totala verksamhet inom branschen. Tjänsterna är fördefinierade av SCB när det gäller ett antal prisbestämmande faktorer som exempelvis antal intervjuade, hur många frågor och vilken typ av undersökning det gäller. I det fall det inte är möjligt att lämna pris för tjänsterna eller då dessa inte representerar företagets verksamhet får företagen lämna det

⁶ Se "Methodological guide for developing producer price indices for services" från "Joint OECD/Eurostat task force" för genomgång av PPS-urval.

genomsnittliga timpriset för 1-6 personalkategorier. Dessa kategorier väljer företagen själva.

5.4 Antaganden, vikter och indexberäkning

Indexberäkning

Steg 1 är att beräkna ett index för varje företag:

För alla företag beräknas ett geometriskt medelvärde för prisförändringen på tjänsterna inom varje företag.

Index för varje företag beräknas enligt:

$$I_{0,a}^t = \prod_{i=1}^m \left(\frac{p_{a,i}^t}{p_{a,i}^0} \right)^{1/m}$$

Där

$I_{0,a}^t$ = index med basår 0 för företag a vid tidpunkt t

$p_{a,i}^t$ = pris för tjänst i, företag a, vid tidpunkt t

$p_{a,i}^0$ = pris för tjänst i, företag a, vid basåret

m = antal tjänster inom företag a

Nästa steg är att geometriskt vikta ihop ett index för branschen från de olika företagsindexen. De största företagen får en vikt utifrån sin omsättning och de mindre företagen får dela på den resterande vikten.

Totalindex för SNI 74.13 ges av:

$$I_{0,T}^t = \prod_{a=1}^n (I_{0,a}^t)^{w_a}$$

Där

$I_{0,T}^t$ = totalindex med basår 0 för branschen vid tidpunkt t

$I_{0,a}^t$ = index med basår 0 för företag a vid tidpunkt t

w_a = vikt för företag a

n = antal företag i undersökningen för branschen

5.5 Bortfallshantering

Skulle bortfall uppstå kommer prisutvecklingen för företaget skattas utifrån den genomsnittliga utvecklingen för de andra företagen i undersökningen.

5.6 Kvalitetsjustering

Blir kvalitetsjusteringar nödvändiga kommer de utföras i samråd med aktuella företagen i fråga⁷.

⁷ Se "Methodological guide for developing producer price indices for services" från "Joint OECD/Eurostat task force" för genomgång av kvalitetsjustering.